

Rechtbanktekeningen nopen tot een herziening van de Persrichtlijn

Paul Verweijen¹

Door een beeldopname van een verdachte op de rechtszitting kan deze worden herkend, terwijl iemand op dat moment voor onschuldig moet worden gehouden. Vanwege het belang van de onschuldpresumptie is het fotograferen van de verdachte in de Nederlandse rechtszaal op grond van de Persrichtlijn niet toegestaan. Een dergelijk verbod zou onder omstandigheden ook moeten gelden voor tekeningen die zo goed zijn, dat ze niet van een foto kunnen worden onderscheiden, omdat een verdachte daar op kan worden herkend. Dat is de reden waarom in dit artikel wordt gepleit voor aanpassing van de Persrichtlijn. Daarin zou moeten staan dat verdachten mogen worden getekend, tenzij er zwaarwegende belangen zijn om daar van af te zien.

Op woensdag 6 september 2017 diende in Rotterdam de strafzaak tegen de eerste vijf van in totaal circa honderd verdachten die allen terecht stonden voor openlijke geweldpleging welke zou zijn gepleegd op 7 mei 2017 na de verloren wedstrijd van Feyenoord tegen Excelsior, waardoor Feyenoord de eerste kans op het kampioenschap verspeelde.² Omdat hier – niet geheel onbegrijpelijk – veel over te doen was geweest bestond er vooral voor deze eerste verdachten bijzonder veel belangstelling vanuit de nationale media. Tevens was aanwezig Petra Urban, rechtbanktekenaar voor de Telegraaf. Doordat haar tekeningen nauwelijks van foto's te onderscheiden zijn, vroeg ondergetekende de meervoudige kamer om het tekenen van cliënt niet toe te staan.³ Dit omdat in de Persrichtlijn van de Rechtspraak duidelijk is vastgelegd dat er geen beeldopnames van verdachten mogen worden gemaakt. Juist omdat Urbans tekeningen niet van foto's te onderscheiden zijn brengt een extensieve interpretatie van deze richtlijn met zich mee dat tekenen niet te allen tijde zou moeten worden toegestaan.

Na (kort) beraad in de raadkamer was de rechtbank duidelijk: in de Persrichtlijn staat dat tekenen mag zonder dat enig voorbehoud wordt gemaakt. Bovendien overwoog de rechtbank dat de vrijheid van pers een groot goed is en dat de rechtbank moeilijk Urban kon opdragen om 'slechte, niet lijkende tekeningen' te maken. Over dat de vrijheid van pers een groot goed is en dat Urban moeilijk kan worden opgedragen om slechte, niet lijkende tekeningen te maken kan vanzelfsprekend amper discussie bestaan, maar de vraag is wel of anno 2017 deze Persrichtlijn niet

strijdig is met in het EVRM gecodificeerde grondrechten als de onschuldpresumptie en het recht op eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer. Nadien is dit verweer overigens meer gevoerd voor verschillende rechtbanken maar telkens kreeg de verdachte nul op rekest.

De vraag die in deze bijlage dan ook centraal staat is of de tekeningen van deze 'Messi onder de rechtbanktekenaars',⁴ niet nopen tot een herziening van de Persrichtlijn. Om die vraag te kunnen beantwoorden zal eerst worden ingegaan op de gedachte die ten grondslag ligt aan de Persrichtlijn en vooral welke belangen deze tracht te beschermen. Voorts zal worden ingezoomd op de Leidraad van de Raad voor de Journalistiek, het juridisch kader en logischerwijs hoe hier in Straatsburg over wordt gedacht. Afgesloten zal worden met de conclusie op de vraag of deze 'tekeningen' inderdaad nopen tot een herziening van de Persrichtlijn.

Persrichtlijn

De huidige Persrichtlijn dateert uit 2013 en laat qua duidelijkheid niets te wensen over: *'Tijdens de zittingen kunnen tekeningen worden gemaakt.'*⁵ In die zin lijkt de beslissing van de rechtbank Rotterdam verdedigbaar. Een en ander ligt echter genuanceerder omdat ook valt te lezen: *'Ook van de verdachte mogen zonder zijn/haar toestemming geen beeldopnames worden gemaakt.'*⁶ In de persrichtlijn wordt als de hieraan ten grondslag liggende gedachte onder meer de onschuldpresumptie genoemd. Zouden er voordat een eventuele veroordeling is uitgesproken beeldopnames worden gepubliceerd waaruit valt af te leiden wie de verdachte is, dan wordt vooruitgelopen op de uitspraak. Wanneer de

De Raad voor de Journalistiek ziet net als de Raad voor de rechtspraak vooral een probleem in het identificerende karakter van berichtgeving: dat lijkt nadrukkelijk niet de bedoeling

betrokkene uiteindelijk door de rechter zou worden vrijgesproken kan hij door de beelden waarop hij herkenbaar is al publiekelijk zijn veroordeeld, zo wordt overwogen. Essentieel is derhalve dat een verdachte op beelden herkenbaar is met alle consequenties van dien.⁷ Een ander argument dat wordt genoemd is dat een procesdeelnemer zoals de verdachte zich niet meer vrij voelt om te verklaren. Deze druk kan het doel van het onderzoek ter terechtzitting – de waarheidsvinding – verstoren. Verdachten zouden er immers voor kunnen kiezen om, als zij niet meer genoeg worden beschermd, simpelweg niet meer op het onderzoek ter terechtzitting te komen opdagen om te voorkomen dat zij reeds publiekelijk aan de schandpaal worden genageld. Daarnaast wordt het, voor de hand liggende, argument van de bescherming van de persoonlijke levenssfeer genoemd.

Raad voor de Journalistiek

De Raad voor de Journalistiek heeft een Leidraad uitgebracht waarin o.a. wordt beschreven hoe zo goed mogelijk met de berichtgeving over (verdachten in) strafzaken dient te worden omgesprongen.⁸ In deze leidraad wordt allereerst overwogen: *‘In een publicatie mag de privacy van personen niet verder worden aangetast dan in het kader van de berichtgeving redelijkerwijs noodzakelijk is. Een inbreuk op de privacy is onzorgvuldig wanneer deze niet in redelijke verhouding staat tot het maatschappelijk belang van de publicatie.’*

Daarnaast wordt overwogen: *‘Journalisten dienen te voorkomen dat informatie of beelden worden gepubliceerd waardoor verdachten en veroordeelden door het grote publiek eenvoudig kunnen worden geïdentificeerd en getraceerd.’* Blijkbaar ziet de Raad voor de Journalistiek net als de

Raad voor de rechtspraak vooral een probleem in het identificerende karakter van berichtgeving: dat lijkt nadrukkelijk niet de bedoeling. Deze regel geldt (begrijpelijkerwijs) niet als een verdachte zelf de media opzoekt.⁹ In het kader van deze Leidraad kan men zich overigens afvragen waarom de voornaam en de eerste letter van de achternaam in combinatie met een woonplaats wel mag worden vermeld, terwijl dit toch ook tot het identificeren en/of traceren van een verdachte kan leiden, maar dat zal in deze bijlage verder buiten beschouwing worden gelaten.

Juridisch kader

Het juridisch kader mag uiteraard niet onbesproken blijven. Daarvoor is de Auteurswet en meer in het bijzonder artikel 21 van belang: *‘Is een portret vervaardigd zonder daartoe strekkende opdracht, den maker door of vanwege den geportretteerde, of te diens behoeve, gegeven, dan is openbaarmaking daarvoor door degene wiens het auteursrecht daarop toekomt, niet geoorloofd, voor zoover een redelijk belang van den geportretteerde of na zijn overlijden, van een zijner nabestaanden zich tegen de openbaarmaking verzet.’* Interessant is dat het opzettelijk inbreuk maken op een anders auteursrecht zelfs een misdrijf oplevert dat wordt bestraft met gevangenisstraf van ten hoogste zes maanden of een geldboete van de vierde categorie.¹⁰ Dit is overigens in nog veel meer varianten strafbaar. Een advocaat zal dus altijd nog een kort geding kunnen entameren op het moment dat de rechtbank het tekenen toestaat en een tekenaar weigert te voldoen aan de vraag om af te zien van publicatie. De civiele rechter zal telkens afwegen of er een redelijk belang is dat zich tegen openbaarmaking verzet. De geportretteerde wordt daarbij beschermd tegen met name de inbreuk op zijn recht op eerbieding van zijn persoonlijke levenssfeer, maar de Hoge Raad overweegt dat dit recht niet ‘een absoluut gewicht’ heeft dat in beginsel groter is dan dat van het recht op vrijheid van meningsuiting. Het gaat hier om twee vrijheden die zowel voor de ontplooiing van het individu, als voor een democratische samenleving als zodanig wezenlijk zijn en er bestaat geen grond tussen deze beide een rangorde te aanvaarden, aldus ons hoogste rechtscollege.¹¹ Voorstelbaar lijkt het dat bij onbekende verdachten die nimmer zelf de publiciteit hebben gezocht, sneller het recht van de eerbieding van de persoonlijke levenssfeer zal prevaleren, terwijl bij bekende verdachten die zelf de nodige publiciteit hebben gezocht, eerder de vrijheid van meningsuiting zal prevaleren.

Auteur

1. Mr. P.T. Verweijen is advocaat bij Cleerdin & Hamer advocaten te Rotterdam.

Noten

2. Tot grote vreugde van ondergetekende maakte Feyenoord dat een week later goed, door op zondag 14 mei 2017 Heracles Almelo met 3-1 te verslaan waardoor Feyenoord – na achttien jaar wachten – eindelijk weer eens kampioen werd van Nederland.
3. Voor de volledigheid; ik stond een van de

verdachten bij.

4. Ik gebruik de vergelijking met Messi omdat ‘de tekeningen’ van Urban van een buitencategorie kwaliteit zijn. Het is nogmaals voor haar een groot compliment, omdat het nagenoeg foto’s zijn. Voor diegene die nog niet bekend is met deze ‘tekeningen’ kan worden gegoogled op afbeeldingen van Petra Urban.
5. Art. 3.3 Persrichtlijn 2013 van de Raad voor de rechtspraak, digitaal te vinden op www.rechtspraak.nl/Uitspraken-en-nieuws/

Persinformatie/Paginas/persrichtlijnen.aspx.

6. Art. 3.3.5 Persrichtlijn 2013 van de Raad voor de rechtspraak, digitaal te vinden op www.rechtspraak.nl/Uitspraken-en-nieuws/Persinformatie/Paginas/persrichtlijnen.aspx.
7. Dat het Nederlandse publiek niet altijd even genuanceerd over verdachten denkt behoeft wat mij betreft geen nader betoog.
8. Leidraad van de Raad voor de Journalistiek 2015, digitaal te raadplegen op www.rvdj.nl/leidraad.
9. Tevens geldt deze regel niet als de identi-

ficerende gegevens een essentieel bestanddeel van de berichtgeving behelzen, wanneer het niet vermelden/weergeven van deze gegevens geen doel dient, wanneer door het niet vermelden van deze gegevens verwarring kan ontstaan, wanneer er evident sprake is van een misstand en wanneer dit noodzakelijk is om de desbetreffende kwestie aan de orde te stellen of in het kader van opsporingsberichtgeving.

10. Art. 31 Aw.
11. HR 4 maart 1988, NJ 198/361.

Illustratie bij de fabel Reynaert de Vos: Het proces tegen Reynaert, handgekleurde steengravure, 1885 © Getty Images

(Petra Urban wilde geen tekening ter beschikking stellen als illustratie bij dit artikel, via Google zijn haar tekeningen op internet volop te vinden)

Europees Kader

Evident is dat bij het maken van een rechtbanktekening meerdere grondrechten botsen, waaronder enerzijds het recht op vrijheid van meningsuiting en anderzijds het recht op eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer en de onschuldpresumptie. Daarbij beoogt het recht op een eerlijk proces de verdachte te beschermen (onschuldpresumptie) maar waarborgt de 'public hearing' ook dat de samenleving de rechter kan controleren, waarbij vanzelfsprekend de verdachte eveneens is gebaat. Dit dient daarnaast het vertrouwen van het publiek in de rechtspleging. Daar ligt ook direct de functie van de media: het verschaffen van informatie over de strafrechtspleging en het mogelijk aanzetten en aanzwengelen van een debat daarover.¹² De openbaarheid van de zitting stelt ieder lid van de rechtsgemeenschap in staat zich een oordeel te vormen over de gang van zaken tijdens het proces en de kwa-

liteit van de rechtspraak waaraan vervolgens ruchtbaarheid kan worden gegeven.¹³

In de Europese jurisprudentie krijgt de media een belangrijke functie toebedeeld, want zonder de media kan het publiek zich geen oordeel vormen. In de Straatsburgse jurisprudentie wordt dan ook wel gesproken van de media als een 'public watchdog'; door middel van de media kan het publiek de overheid controleren.¹⁴ Het is dan ook terecht dat de media een grote bescherming genieten, want hiermee oefenen zij hun kerntaak uit de overheid te controleren; door de media-bemoeienis wordt het publiek in staat gesteld tot democratische controle op de justitiële overheid.¹⁵

Interessant wordt het wanneer deze grondrechten botsen. Het Europees Hof formuleert in meerdere zaken duidelijke criteria op basis waarvan kan worden beoordeeld welk recht zwaarder weegt: dat van de vrijheid van meningsuiting enerzijds of dat van de eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer, maar vooral dat van de onschuldpresumptie anderzijds.¹⁶

De bijdrage aan het publieke debat

De bijdrage aan het publieke debat is een belangrijke factor, waarbij het Europees Hof overweegt dat er bij het publiek – in het algemeen genomen – de nodige interesse bestaat voor strafzaken.¹⁷ Daarbij geldt vanzelfsprekend dat de ene zaak de andere niet is. Het Hof overweegt daarover dat het belang van het publiek bij informatie over een lopende zaak tevens zal afhangen van de bekendheid van de verdachte of andere in de strafzaak betrokken personen, de

In Straatsburgse jurisprudentie wordt nadrukkelijk overwogen dat publiceren van een identificerende foto van de verdachte niets toevoegt aan het publieke debat

omstandigheden van de strafzaak en de ontwikkelingen daarin.¹⁸ Wat betreft de omstandigheden zal vaak de aard van het delict een rol spelen, waarbij wederom in het algemeen gezegd kan worden dat hoe heftiger een delict, hoe meer interesse er voor de persoon van de verdachte zal bestaan. Dat neemt niet weg dat ook in zo'n geval een tekening daadwerkelijk een bijdrage moet leveren aan het publieke debat. Zeker bij een onbekende verdachte, kan men zich afvragen wat een tekening toevoegt aan het publieke debat? Zeker omdat een en ander ook op minder indrukmakende en daardoor meer proportionele wijze kan worden verwoord. Dat laatste vindt steun in Straatsburgse jurisprudentie, waarin nadrukkelijk wordt overwogen dat publiceren van een identificerende foto van de verdachte niets toevoegt aan het publieke debat en dat er vooral geen noodzakelijkheid toe bestaat.¹⁹ Dit zou uiteraard anders kunnen liggen als het om een bekend iemand gaat.

In hoeverre is iemand een bekende persoonlijkheid

Die bekendheid van een verdachte vormt ook een zelfstandig criterium, waarop reeds is ingegaan. Als iemand nog onbekend is bij het grote publiek is juist die identificeerbaarheid van belang en reden om een publicatie niet toe te staan.²⁰ Als iemands foto reeds eerder is gepubliceerd kan dat tot een ander oordeel leiden.

De vorm en de consequenties van publicatie

Het Hof tilt zwaar aan het feit dat een verdachte identificeerbaar is door een publicatie. Daarbij speelt niet alleen de onschuldpresumptie een rol en het feit dat mensen snel en vaak niet terecht oordelen, maar ook de negatieve gevolgen voor iemand die na een uitgezeten straf zou willen rehabiliteren.²¹ Ook de psychologische druk op een verdachte speelt een belangrijke rol.

De invloed op het strafproces

Of iemand bekent of niet, het Hof hecht zeer veel waarde aan de onschuldpresumptie. Dat iemand een feit reeds heeft bekend betekent dus zeker niet dat daarom van die persoon een foto zou mogen worden gepubliceerd.²² De grens ligt daar waar uitlatingen worden gedaan die de kansen van een verdachte op een eerlijk proces verminderen. Het Hof overweegt dat de openbaarheid van de rechtspraak de media niet ontslaan van de verplichting om zeer voorzichtig met informatie om te springen die zij vergaren vanuit deze procedures.²³ De journalist heeft dus een grote verantwoordelijkheid, die ook volgt uit de al genoemde

Leidraad van de Raad voor de Journalistiek. Ook hier ligt de grens daar waar uitlatingen worden gedaan die de kansen van een verdachte op een eerlijk proces kunnen verminderen. Artikel 6 EVRM geeft de verdachte immers enerzijds recht op een eerlijke en openbare behandeling van zijn zaak, juist zodat ook de rechters kunnen worden gecontroleerd, maar in artikel 6 EVRM staat ook dat het publiek en de media de toegang kunnen worden ontzegd als de bescherming van het privéleven van procespartijen dit vereist. Artikel 6 EVRM is voor de verdachte geschreven en biedt geen zelfstandig, afdwingbaar recht voor een belangstellende om een zitting te kunnen bijwonen.²⁴ Dit recht valt evenmin te ontlede aan artikel 10 EVRM.²⁵ De ondergrens is echter wel dat het publiek goed moet worden geïnformeerd en juist daar ligt de taak van de media, zo overweegt het Hof.²⁶ De kern lijkt te liggen in het feit dat het Hof oordeelt dat als door publicatie een opinie wordt gevoed op een voor de verdachte nadelige wijze, de grens wordt bereikt.²⁷

Artikel 6 EVRM vereist dus concrete actie als het er naar uitziet dat publicaties de eerlijkheid van het proces aantasten.²⁸ Artikel 6 lid 2 EVRM, de codificering van de onschuldpresumptie, brengt bovendien met zich mee dat informatievervalsing geschiedt met discretie, aldus de onschuldpresumptie respecterend.²⁹ Deze regel geldt echter voor de overheid zelf bij het communiceren van informatie over strafzaken, de media heeft een eigen verantwoordelijkheid. Over die verantwoordelijkheid overweegt het Hof dat de openbaarheid van de rechtspraak de media niet ontslaat om voorzichtig en nauwkeurig met informatie om te gaan. De grenzen van toelaatbare publiciteit worden overschreden als uitlatingen worden gedaan die strijd opleveren met de onschuldpresumptie.³⁰ Het feit dat media zich niet houden aan de onschuldpresumptie, vormt een zelfstandige reden om hun beperkingen op te leggen. De verantwoordelijkheid van de media voor handhaving van de onschuldpresumptie komt, naast de eerbiediging van de onschuldpresumptie, verder tot uiting in de afweging tussen persvrijheid en de eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer. Van Lent merkt daarover op dat de onschuldpresumptie een *open mind* waarborgt bij zowel de rechtspraak als het publiek ten opzichte van de schuld van de verdachte gelet op de voorlopigheid en logenbaarheid van de verdenking tot de rechter zich ter zake heeft uitgelaten en beschermt daarmee de eerlijkheid van het proces en het gezag van de rechtspraak.³¹ Aangezien publicaties waarin de onschuldpresumptie niet wordt nageleefd, doelen van

12. Zie voor een bijzonder interessant artikel vanuit het art. 6 EVRM-perspectief L. van Lent, 'Media en strafproces: eisen en grenzen ingevolge art. 6 EVRM', *Strafblad* 2013, nr. 5, p. 350 e.v.

13. L. van Lent, 'Media en strafproces: eisen en grenzen ingevolge art. 6 EVRM', *Strafblad* 2013, nr. 5, p. 351.

14. Zie bijv. EHRM 7 februari 2007, 39954/08 (*Axel Springer/Duitsland*), par. 79.

15. L. van Lent, 'Media en strafproces: eisen en grenzen ingevolge art. 6 EVRM', *Strafblad* 2013, nr. 5, p. 352.

16. Zie bijv. ECHR appl. nr. 51405/12 (*Axel Springer SE and RTL Television/Germany*), maar ook ECHR, appl. nr. 64569/09 (*Delfi AS/Estonia*) en EHCR, appl. nr. 56925/08 (*Bedat/Switzerland*).

17. EHCR, appl. nr. 56925/08 (*Bedat/Switzerland*).

18. ECHR, appl. nr. 51405/12 (*Axel Springer SE en RTL Television/Germany*).

19. ECHR, appl. nr. 51405/12 (*Axel Springer SE en RTL Television/Germany*).

20. ECHR, appl. nr. 51405/12 (*Axel Springer SE en RTL Television/Germany*).

21. ECHR, appl. nr. 51405/12 (*Axel Springer SE en RTL Television/Germany*).

22. ECHR, appl. nr. 51405/12 (*Axel Springer SE en RTL Television/Germany*).

23. EHRM 10 februari 2009, appl. nr. 3514/02, (*Eerikainen e.a./Finland*), par. 63; EHRM 6 april 2010, appl. nr. 43349/05, (*Jokitaipale/Finland*), par. 65.

24. EHRM 3 december 1990, 13366/87 (*Crook, Atkinson en The Independent/VK*).

25. EHRM 26 maart 1991, 9248/81 (*Leander/Sweden*).

26. EHRM 26 april 1979, 6538/74, (*Sunday*

Times/VK), par. 65.

27. EHRM 2 december 2002, 34896/97 (*Craxi/Italy*), par. 98.

28. L. van Lent, 'Media en strafproces: eisen en grenzen ingevolge art. 6 EVRM', *Strafblad* 2013, nr. 5, p. 355.

29. ECHR, appl. nr. 51405/12 (*Axel Springer SE en RTL Television/Germany*).

30. Zie o.a. EHRM 26 februari 2009, 29492/05, (*Kudeshina/Russia*), par. 86.

31. L. van Lent, 'Media en strafproces: eisen en grenzen ingevolge art. 6 EVRM', *Strafblad* 2013, nr. 5, p. 358-359.

Vanuit Straatsburgs perspectief mag de persvrijheid worden beperkt op het moment dat een ‘tekening’ tot herkenning leidt

openbaarheid in de wielen rijden, mag de persvrijheid op dit punt zonder veel omhaal worden beperkt. Een en ander brengt mij tot een conclusie.

Conclusie

Als gekeken wordt naar de Persrichtlijn, is de ratio hierachter de onschuldpresumptie. Doorslaggevend daarbij is in hoeverre een verdachte kan worden herkend. Door een beeldopname kan dat direct, hetgeen tot vooroordelen over de schuld van de verdachte kan leiden, terwijl iemand op dat moment nog voor onschuldig dient te worden gehouden. Dat is hoofdzakelijk de reden dat het fotograferen van een verdachte in de Nederlandse rechtszaal niet wordt toegestaan. Precies dat argument heb ik tegen deze tekeningen die niet van beeldopnamen te onderscheiden zijn en waarbij derhalve exact hetzelfde risico zich voordoet.

De Leidraad van de Raad voor de Journalistiek bezien zouden journalisten sowieso niets mogen schrijven of publiceren (lees: tekenen) waardoor verdachten en veroordeelden kunnen worden geïdentificeerd. Juist doordat de tekeningen van Urban identificerend zijn is een dergelijke ‘tekening’ in strijd met deze geciteerde Leidraad.

Op basis van de Auteurswet zou niet zonder meer iedere tekening gepubliceerd mogen worden. Afgevraagd moet worden of daar telkens een kort geding over zou moeten worden gevoerd.³² Bij een herziening van de persrichtlijn kan de strafrechter daar immers zelf direct een beslissing over nemen.

Feit is ook dat op basis van Europese jurisprudentie beperkingen mogen worden gesteld aan de vrijheid van meningsuiting en de persvrijheid ten behoeve van het waarborgen van de onschuldpresumptie. In dat kader meen ik dat een herziening van de persrichtlijn Straatsburgproof zal zijn, precies omdat juist door deze ‘tekeningen’ verdachten worden herkend, waardoor het aanzienlijke risico bestaat dat reeds een oordeel wordt gevormd over de schuld van een verdachte en dat is ook volgens het Europese Hof nadrukkelijk niet de bedoeling. Bovendien is er geen enkele noodzaak voor deze ‘tekeningen’, want een houding van een verdachte kan ook met woorden worden beschreven. Het voegt in die zin niets toe aan het publieke debat, een belangrijke factor volgens het Hof. Overigens speelt naast de inbreuk op de onschuldpresumptie ook de persoonlijke levenssfeer mee, want het is een feit van algemene bekendheid dat deze ‘tekeningen’ anno 2017 nooit meer van het internet zullen verdwijnen,

hetgeen ook resocialisatie – een door het Hof erkend belang – in de weg kan staan.

Wel acht zowel de Leidraad van de Raad voor de Journalistiek alsmede het Europees Hof een inbreuk eerder toegestaan als een verdachte zelf bekend is dan wel de publiciteit heeft gezocht. Dat is begrijpelijk, want dan bestaat er ook meer publieke interesse, nog los van het feit dat door eigen toedoen iemand bekend is geworden en derhalve (impliciet) ook voor de schaduwkanten van dit bestaan heeft gekozen. Er zijn bovendien legio verdachten die geen enkel probleem hebben met deze ‘tekeningen’ en er zelfs mee prijken in de huizen van bewaring. Dan is er, vanuit verdedigingsperspectief, natuurlijk geen enkel probleem.³³

In de zaak die aanleiding was voor deze discussie ging het om een verdachte met verder geen relevante documentatie en wiens zaak nog niet bekend was bij zijn werkgever. In dat soort gevallen brengt de onschuldpresumptie met zich mee dat de rechtbank zou moeten kunnen afzien van het laten tekenen van een verdachte. Feit is immers dat als een verdachte op basis van de tekeningen van Urban zou worden herkend – en die kans is aanzienlijk – het maar de vraag is hoe het publiek in het algemeen dan wel mensen in de omgeving van deze verdachte in het bijzonder zullen gaan denken over deze verdachte, ook wanneer deze daarna wordt vrijgesproken. Ik acht de kans groot dat dit een weinig genuanceerd beeld zal zijn waarbij ik zelfs vaak zie dat als een verdachte wordt vrijgesproken, dit weinig af doet aan de gedachte dat ‘hij het desalniettemin wel gedaan zal hebben’, met alle (vervelende) gevolgen van dien.³⁴

Ik pleit dan ook voor een aanpassing van deze richtlijn, waarin wordt opgenomen dat verdachten mogen worden getekend, tenzij er zwaarwegende belangen zijn om daar van af te zien. Dat biedt de zittingscombinatie handvaten waardoor kan worden voorkomen dat verdachten worden herkend op basis van een ‘tekening’, terwijl ze later worden vrijgesproken. Dan is het leed natuurlijk allang geschied. Bovendien is dit ook in het kader van resocialisatie van belang. Belangrijk argument voor die conclusie is dat de persvrijheid vanuit Straatsburgs perspectief mag worden beperkt op het moment dat een ‘tekening’ tot herkenning leidt, hetgeen zonder meer het geval is bij de ‘tekeningen’ van Urban. De Persrichtlijn heeft nooit rekening gehouden met uitzonderlijke talenten als Urban, maar de ondergrens van artikel 6 EVRM brengt met zich mee dat deze ‘Messi onder de rechtbank-tekenaars’ zo nu en dan moet kunnen worden gestopt. •

³². De vraag is of iedere verdachte dat kan financieren, of de staat blij wordt als dat op toevoeging zou moeten geleet op de (overigens schrijnende) bezuinigingen op de gefinancierde rechtsbijstand en zeker niet onbelangrijk: of advocaten daar zelf wel tijd voor hebben.

³³. Overigens zal een advocaat van een verdachte zijn of haar cliënt altijd moeten wijzen op de nadelen die aan een publicatie kleven en logischerwijs niet louter moeten varen op het eerste, vaak ondoordachte oordeel van de verdachte zelf die het eventueel ‘heel gaaf’ vindt, zonder dat deze

direct de (nadelige) consequenties kan overzien.

³⁴. Er zijn nog steeds legio mensen die dat denken over Lucia de Berk, die als een heks werd getekend in de Telegraaf en de ‘Engel des doods’ werd genoemd. Dit overigens ondanks het feit dat het Hof Arnhem haar

niet alleen vrij heeft gesproken, maar ook nadrukkelijk heeft overwogen bij het uitspreken van dit arrest dat Lucia onschuldig was.